

Тетяна ПАХОМОВА,

orcid.org/0000-0002-4660-9925

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна) paho571@gmail.com*

Юлія СЕРДЮЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5018-7833

*аспірантка кафедри англійської філології
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна) virus.net@ukr.net*

СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті охарактеризовано дефініції понять «компетентність», «комунікативна компетентність», «іношомовна комунікативна компетентність». Мета статті полягає в дослідженні проблеми використання інтерактивних технологій навчання як засобу формування іношомовної комунікативної компетентності вчителів іноземної мови. Розглянуто науково-теоретичні та педагогічні підходи до означеної проблеми в різних аспектах багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Інтерактивні технології навчання визначено як один із позитивних чинників формування іношомовної комунікативної компетентності. Виявлено та обґрунтовано, що така форма навчання активує мислення та мовленнєву активність, формує навички та вміння виражати свої думки, ідеї та погляди іноземною мовою. Висвітлено зміст іношомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови та компоненти (компетенції), які відображають її зміст, а саме: лінгвістична компетенція, прагматична, соціокультурна, комунікативна. З'ясовано, що сутність інтерактивного навчання полягає у формуванні знань шляхом міжособистісної взаємодії всіх учасників педагогічного процесу, а ефективність його використання полягає у такому: 1) інтенсифікації процесу розуміння, засвоєння та застосування знань через вирішення проблемних завдань, а також шляхом залучення студентів до діалогічної взаємодії; 2) підвищенні мотивації та зануренні студентів до активного обговорення проблеми; 3) зміцненні знань, умінь та навичок комунікації та розкритті нових можливостей студентів; 4) зміні не тільки досвіду студентів, але й навколишньої дійсності. Установлено, що окремі технології інтерактивного навчання сприяють формуванню іношомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Наведено класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання: 1) інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах та малих групах); 2) інтерактивні технології колективно-групового навчання («Case-метод», «Мікрофон», «Незакінчене речення» тощо); 3) технології ситуативного моделювання (навчання у грі); 4) технології опрацювання дискусійних питань («Метод ПРЕС», «Мозковий штурм» тощо).

***Ключові слова:** компетентність, комунікативна компетентність, іношомовна комунікативна компетентність, інтерактивні технології навчання.*

Tetiana PAKHOMOVA,

orcid.org/0000-0002-4660-9925

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of English Philology
of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) paho571@gmail.com*

Yuliya SERDIUCHENKO,

orcid.org/0000-0002-5018-7833

*Postgraduate Student at the Department of English Philology
of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) virus.net@ukr.net*

THE ESSENCE OF INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

The article describes the definition of the concepts “competence”, “communicative competence”, “foreign language communicative competence”. The subject of the article is to study the problem of using interactive teaching technologies as a means of forming foreign language communicative competence of foreign language teachers. The scientific, theoretical and pedagogical approaches to this problem in various aspects by various scientists have been considered. Interactive teaching technologies are identified as one of the positive factors in the formation of foreign language communicative competence. It has been revealed and substantiated that this form of learning activates thinking and speech activity, forms skills and abilities to express thoughts, ideas and views in a foreign language. The article highlights the content of foreign language communicative competence of future foreign language teachers, as well as components (competencies) that reflect the content of foreign language communicative competence, namely linguistic, pragmatic, sociocultural, communicative competencies. It has been found that the essence of interactive teaching lies in the formation of knowledge through interpersonal interaction of all participants in the pedagogical process, and the effectiveness of its use comprises: 1) the intensification of the process of understanding, acquisition and application of knowledge through solving problems by involving students in dialogical interaction; 2) the increase of motivation and immersion of students in active discussion of the problem; 3) the strengthening of communicative knowledge, skills and abilities; 4) not only the change in students’ experience, but also the surrounding reality. It is established that certain technologies of interactive teaching contribute to the formation of foreign language communicative competence. The classification of interactive technologies by forms of education is given as follows: 1) interactive technologies of cooperative learning (work in pairs and small groups); 2) interactive technologies of collective-group learning (“Case-method”, “Microphone”, “Incomplete sentence” etc.); 3) technologies of situational modeling (studying in the game); 4) technologies for practising discussion issues (“PRESS Method”, “Brainstorming” etc.).

Key words: *competence, communicative competence, foreign language communicative competence, interactive teaching technologies.*

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до професійної діяльності вчителів, зокрема вчителів іноземної мови, передбачають удосконалення підготовки майбутніх педагогів, а головним завданням педагогічної освіти стає створення сприятливих умов до формування обізнаної, всебічно розвиненої та соціально активної особистості, спроможної навчатись упродовж усього життя.

У зв’язку з інтеграцією України в європейський і світовий простір навчання іноземної мови стало невід’ємним складником сучасної середньої та вищої освіти, що, зі свого боку, висуває нові вимоги до вчителів іноземної мови. Отже, іноземна комунікативна компетентність як важливий компонент сучасної педагогічної освіти є обов’язковим складником професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел засвідчує, що питання іноземної комунікативної компетентності в педагогіці не нове й досліджувалось такими зарубіжними та вітчизняними вченими, як Л. Біркун, С. Козак, О. Чорна, Г. Іванчук, І. Ставицька, Г. Китайгородська, М. Свейн, Д. Хаймс та інші.

Питаннями інтерактивного навчання займаються О. Пометун, Л. Пироженко, О. Липчанко-Ковачик, І. Черкасова, Т. Яркова, С. Кашльєв, М. Кларін, О. Пехота та інші.

Мета статті – розглянути та обґрунтувати сутність інтерактивних технологій як засобу форму-

вання іноземної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. З огляду на те, що професія вчителя іноземної мови вимагає від нього створення іноземного комунікативного середовища на уроках іноземної мови, вміння моделювати та прогнозувати навчальний процес, уміння організувати та керувати процесами передачі та сприйняття учнями іноземної інформації, занурення учнів до соціокультурного середовища країни, мова якої вивчається, залучення їх до діалогічного спілкування, слухання та розуміння почутого тощо, ми припускаємо, що це можливо робити ефективно за умови сформованості іноземної комунікативної компетентності.

У законі «Про вищу освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, котра визнає здатність особистості успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (Про вищу освіту, 2014). Зі свого боку, термін «комунікативна компетентність» учений А. Холлідей трактує як внутрішню готовність і здатність до мовного спілкування (Розумна, 2015: 265).

Більш розгорнутого визначення комунікативної компетентності пропонують учені С. Скворцова та Ю. Вторнікова. На їхню думку, комунікативна ком-

петентність – це інтегроване особистісне утворення, котре виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети. Науковці також зазначають, що основу комунікативної компетентності становлять комунікативні компетенції, які базуються на знаннях, вміннях, навичках, способах комунікативної діяльності і проявах емоційно-ціннісного ставлення до неї (Скворцова, Вторнікова, 2013: 55).

Іншомовну комунікативну компетентність учителя іноземної мови визначають як інтегративне утворення особистості, котре має складну структуру й виступає взаємодією і взаємопроникненням лінгвістичної, соціокультурної та комунікативної компетенцій, рівень сформованості яких дозволяє спеціалісту ефективно здійснювати іншомовну, а також міжмовну, міжкультурну й міжособистісну комунікацію (Лобачук, 2018: 136).

Науковець О. Чорна трактує іншомовну комунікативну компетентність як якість фахівця, котра охоплює сукупність компетенцій щодо володіння іноземною мовою в інтеграції із професійними знаннями, вміннями, навичками та здатність вирішувати проблеми, які виникають у професійному та соціокультурному середовищі (Чорна, 2013: 234).

Іншомовна комунікативна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови, на думку Г. Іванчук, є комплексом знань, умінь та навичок, а також досвіду їх використання, котрий дає майбутньому вчителю змогу ефективно застосувати іноземну мову для здійснення професійної діяльності, адже «ця компетентність становить інтегральну характеристику професійної компетентності, забезпечує її успішну реалізацію в різноманітних соціокультурних і педагогічних ситуаціях з урахуванням специфіки лінгвістичних і соціальних норм та правил, а також вимог, які висуваються до досвідченого користувача іншомовного спілкування та завдань, що покладаються на майбутнього вчителя іноземної мови» (Іванчук, 2016: 272).

Іншомовна комунікативна компетентність містить у собі декілька компетенцій, а саме: лінгвістичну компетенцію (знання мовного матеріалу, засобів, правил та вміння їх використовувати під час комунікації), прагматичну компетенцію (здатність особистості логічно пов'язувати речення з метою створення зв'язних відрізків мовлення), соціокультурну компетенцію (знання соціокультурного контексту), комунікативну компетенцію (вміння спілкуватись та взаємодіяти із співбесідником) тощо (Чорна, 2013: 233).

Як зауважує вчена І. Ставицька, навченість іноземної мови зовсім не вказує на те, що іноземна комунікативна компетентність сформована. Основу іноземної комунікативної компетентності також становлять знання, необхідні для подальшої діяльності, а саме: «досвід вирішення іноземних проблемно-пізнавальних завдань», «готовність до осмислення соціокультурного портрету країни досліджуваної мови та її носіїв, мовний такт і соціально-культурна ввічливість» (Ставицька, 2013: 284–285).

Отже, формування іноземної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є невід'ємним складником у межах сучасної професійної педагогічної підготовки, адже рівень її сформованості свідчить не тільки про те, що майбутній учитель володіє іноземною мовою належним чином, але і про те, що він набув компетенцій, які належать до іноземної комунікативної компетентності та формують його професійну особистість.

Учена Т. Розумна вказує на комунікативну спрямованість дисципліни «Іноземна мова», котра «виявляється в постановці мети, виборі змісту, створенні необхідних умов для групової роботи у процесі навчання та побудові ефективної взаємодії на всіх рівнях (взаємодія учня з учнем, учня із групою, взаємодія учня або учнів з учителем). Навчання іноземної мови має діяльнісний характер, адже під час мовленнєвої діяльності моделюються умови реального спілкування в рольових іграх іноземною мовою». Науковиця також зауважує, що робота в парах або у групах сприяє розвитку навичок обміну досвідом між різними особистостями та ефективній взаємодії з партнерами по спілкуванню (Розумна, 2015: 265).

До комунікативно важливих знань відносять знання основ спілкування та психології. Зі свого боку, комунікативні вміння (в нашому разі – іноземні комунікативні вміння) складаються з мовленнєвих (уміння використовувати мову та оформлювати її в усне та письмове висловлювання), інформаційно-інструментальних (уміння моделювати та прогнозувати процес комунікації, передачі та сприйняття інформації тощо), організаційно-технологічних (уміння зрозуміти позицію співрозмовника, залучати до діалогу партнера по спілкуванню, стимулювати до слухання та розуміння), невербальних (уміння використовувати невербальні засоби комунікації згідно із ситуацією). Серед особистісних якостей виокремлюють також емпатію, толерантність, моральність, емоційну стійкість тощо (Кодлюк, 2018: 32).

На нашу думку, одним із позитивних чинників формування іноземної комунікативної

компетентності майбутніх учителів іноземної мови є використання інтерактивних технологій навчання, адже таке навчання ґрунтується на принципах співнавчання та активної міжособистісної взаємодії, основу якої становить діалог.

Колектив авторів І. Черкасова та Т. Яркова зазначають, що «інтерактивне навчання передбачає відмінну від звичної логіку освітнього процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід і знання учасників освітнього процесу слугують джерелом їх взаємонавчання і взаємозбагачення» (Черкасова, Яркова, 2012: 11).

Популярність інтерактивного навчання зумовила розробку спеціальних інтерактивних технологій, сутність яких полягає у формуванні знань шляхом взаємодії всіх учасників педагогічного процесу (Янкович, 2012). Учені І. Черкасова та Т. Яркова додають, що сутність технологій інтерактивного навчання полягає також у тому, що вони, перш за все, спираються не тільки на такі пізнавальні процеси, як сприйняття, увага, пам'ять, але й на продуктивне мислення, поведінку, спілкування, яке базується на обміні інформацією через взаєморозуміння та взаємодію, тобто видозмінює форми навчання із трансляційних на діалогові, але водночас кінцева мета й головний зміст освітнього процесу зберігаються (Черкасова, 2012).

Таким чином, інтерактивне навчання спрямоване на організацію цілеспрямованої взаємодії учасників педагогічного процесу, тобто на інтерактивний процес, метою якого є зміна й покращення моделей поведінки й діяльності учасників педагогічної взаємодії. Під час інтерактивного процесу відбуваються комунікація, зміна різновидів діяльності, котрі можуть бути охарактеризовані як високоінтенсивні.

Ефективність інтерактивного навчання виявляється в такому:

- інтенсифікації процесу розуміння, засвоєння та творчого застосування знань під час вирішення практичних завдань шляхом активного залучення студентів до процесу отримання та використання знань (Черкасова, Яркова 2012:18);

- підвищенні мотивації та зануренні студентів до процесу вирішення обговорюваної задачі, що надихає студентів до подальшої пошукової діяльності та конкретних дій (Черкасова, Яркова 2012:18);

- забезпеченні не тільки зростання знань, вмінь та навичок комунікації, але й розкритті нових можливостей студентів, де інтерактивне навчання виступає невід'ємною умовою для ста-

новлення та вдосконалення компетентностей через залучення учасників освітнього процесу до осмислення та переживання індивідуальної та колективної діяльності з метою накопичення досвіду, усвідомлення та прийняття цінностей (Черкасова, Яркова 2012:18);

- зміні не тільки досвіду студентів, але й навколишньої дійсності, адже інтерактивні технології навчання є імітацією інтерактивних видів діяльності (Черкасова, Яркова 2012:18).

Реалізація ідей інтерактивного навчання щодо формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови можлива на підставі окремих технологій навчання, коли заняття або серія занять будуються відповідно до технології за окремим сценарієм, або окремі засоби технологій інтерактивного навчання залучаються до структури заняття.

Нам імпонує умовна робоча класифікація інтерактивних технологій за формами навчання, яку пропонують учені О. Пометун та Л. Пироженко:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;

- інтерактивні технології колективно-групового навчання;

- технології ситуативного моделювання;

- технології опрацювання дискусійних питань (Пометун, Пироженко, 2004).

Інтерактивні технології кооперативного навчання охоплюють роботу в парах та в малих групах. Парна робота використовується в навчальному процесі для досягнення таких дидактичних цілей, як засвоєння знань, закріплення нового матеріалу, перевірка раніше вивченого матеріалу та інше. За такої форми роботи всі студенти мають можливість висловити свою думку, обмінятися ідеями (спочатку з партнером, а потім перед аудиторією) (Пометун та ін., 2008).

Парна робота не тільки сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критично мислити та вести дискусію, але й унеможливує ухилення від виконання завдання. Серед видів парної роботи, яка найчастіше зустрічається під час навчання іноземної мови, можна виокремити обговорення коротких текстів, інтерв'ю, розроблення питань до інших студентів чи викладача, надання відповіді на запитання (Пометун та ін., 2008).

Метою роботи в малих групах є вирішення складних проблем, котрі потребують колективного розуму та спільної роботи (Пометун та ін., 2008).

Технології колективно-групового навчання мають на меті інтерактивні технології, які перед-

бачають одночасну спільну роботу всього колективу студентів. Загальновідомою технологією, що спрямована на прояснення певних положень, проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивує студентів до пізнавальної діяльності та активізує їх опорні знання, є технологія обговорення проблеми в загальному колі. Іншими різновидами загально-групового обговорення є технології «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Два-чотири-всі разом», «Навчаючись-учусь», «Ажурна пилка», «Case-метод» тощо. Під час використання технологій колективно-групового навчання студенти долають стереотипи; відпрацьовують уміння вільно висловлюватись, переконувати та дискутувати іноземною мовою; відпрацьовують вивчений матеріал; засвоюють велику кількість інформації за досить короткий час (Пометун та ін., 2008).

Технології ситуативного моделювання являють собою модель навчання у грі, яка застосовується не тільки з метою реалізації основної дидактичної мети, а ще і спрямована на розвиток творчої уяви, навичок співробітництва в соціальному аспекті, вміння висловлювати свої думки тощо (Пометун та ін., 2008).

Під час застосування ігрової моделі навчання іноземної мови студенти мають «максимальну свободу інтелектуальної діяльності, котра обмежується лише визначеними правилами гри» (Пометун та ін., 2008: 54).

Технології опрацювання дискусійних ситуацій трактуються вченими як широке публічне обговорення спірного питання в колі (Пометун, Пироженко, 2004). В освітньому процесі дискусія, як правило, має пізнавальну мету, під час якої студенти доповнюють один одного або суперечать один одному. Завдяки використанню таких дискусійних інтерактивних технологій, як «Метод ПРЕС», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Карусель», «Шкала думок», «Оцінювальна дискусія», «Дискусія у стилі теле-

візійного ток-шоу» тощо, у процесі вивчення іноземної мови студенти навчаються чітко й самостійно відстоювати власну позицію іноземною мовою, наводити логічні аргументи на захист своєї позиції, вишукувати контраргументи, котрі сприяють зміні установок і думок учасників дискусії (Липчанко-Ковачик, 2016).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна констатувати, що інтерактивні технології навчання посідають значне місце у формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Використання інтерактивних технологій навчання передбачає активну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу та формування лінгвістичної, прагматичної, соціокультурної та комунікативної компетенцій як складників іншомовної комунікативної компетентності. Інтерактивне навчання ґрунтується, перш за все, на принципах діалогічної взаємодії. Діалог під час навчання майбутніх учителів іноземної мови спонукає їх використовувати накопичений мовний матеріал у комунікації та формує вміння логічно пов'язувати речення у зв'язний відрізок мовлення. Під час такого навчання студенти занурюються до соціокультурного простору країни, мова якої вивчається, та осмислюють його, готові до самостійного пошуку, діляться отриманими знаннями та досвідом із партнерами по спілкуванню. Діалогічна взаємодія також спонукає студентів прислухатись один до одного, спонукати співбесідника до подальшої комунікації, толерантно ставитись до інших думок та ідей. До того ж інтерактивні технології навчання майбутніх учителів іноземної мови виступають не тільки як один із чинників формування їхньої іншомовної комунікативної компетентності, але й як один із факторів професійної підготовки, тобто власний досвід взаємодії під час інтерактивного навчання сприятиме використанню інтерактивних технологій під час майбутньої педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванчук. Г. Іншомовна комунікативна компетентність як складник професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 4. С. 267–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_38 (дата звернення: 06.05.2020).
2. Інтерактивні технології: теорія та методика : мет. посібник / авт. – уклад. О. Пометун, Н. Побірченко, Г. Коберник, О. Комар, Т. Торчинська Умань; Київ, 2008. 94 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/377/1/interakt_tehn_teor_met.pdf (дата звернення 06.05.2020).
3. Кодлюк І. Формування англійської компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 275 с.
4. Липчанко-Ковачик О. Підготовка майбутніх бакалаврів-філологів до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т водного господарства та природокористування. Рівне, 2016. 300 с.
5. Лобачук І. Комунікативна компетентність викладача іноземної мови як важливий складник педагогічної майстерності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. Вінниця, 2018. Вип. 53. С. 133–137.

6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / за ред. О. Пометун. Київ : Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 06.05.2020).
8. Розумна Т. Формування комунікативної компетентності в інтерактивному навчанні іншомовного спілкування. *Вісник Дніпропетровського ун-ту імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. Дніпропетровськ, 2015. № 1(9). С. 263–268.
9. Скворцова С., Вторнікова Ю. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів. Одеса : Абрикос Компани, 2013. 290 с.
10. Ставицька І. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4(30). С. 280–286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_36 (дата звернення: 06.05.2020).
11. Чорна О. Особливості та практика формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. Харків, 2013. Вип. 22. С. 230–237.
12. Черкасова І., Яркова Т. Інтерактивная педагогика : учеб.-метод. пособ. Санкт-Петербург : НОУ «Экспресс», 2012. 190 с.
13. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навч.-метод. посіб. / О. Янкович, Ю. Беднарек, А. Анджеевська. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 212 с.

REFERENCES

1. Ivanchuk. G. Inshomovna komunikatyvna kompetentnist' yak skladova profesiyanoi kompetentnosti maybutnyogo vchytelya inozemnoyi movy [Foreign language communicative competence as a component of professional competence of a future foreign language teacher]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2016. № 4. P. 267–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_38 (access date: 06.05.2020) [in Ukrainian].
2. Interaktyvni tekhnologiyi: teoriya ta metodyka [Interactive technologies: theory and methods]. met. manual / author-compiler O. Pometun, N. Pobirchenko, G. Kobernyk, O. Komar, T. Torchynska. Uman; Kyiv, 2008. 94 p. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/377/1/interakt_tehn_teor_met.pdf (access date 06.05.2020) [in Ukrainian].
3. Kodliuk I. Formuvannya anglo-movnoyi kompetentnosti v dialichnomu movlenni maybutnikh fakhivtsiv z turyzmu v koledzhakh [Formation of English language competence in dialogical speech of future specialists in tourism in colleges] : dis. ... cand. ped. sciences : 13.00.02 / Ternopil National University Ped. Univ. named after Volodymyr Hnatiuk. Ternopil, 2018. 275 p. [in Ukrainian].
4. Lypchanko-Kovachyk O. Pidgotovka maybutnikh bakalavriv-philologiv do vykorystannya interaktyvnykh tekhnologiy u profesiynyi diyalnosti [Preparation of future bachelors-philologists for the use of interactive technologies in professional activities] : dis. ... cand. ped. science : 13.00.04 / Nat. University of Water Management and Nature Management. Rivne, 2016. 300 p. [in Ukrainian].
5. Lobachuk I. Komunikatyvna kompetenyst' vykladachiv inozemnoyi movy yak vazhlyva skladova pedagogichnoyi maysternosti [Communicative competence of a foreign language teacher as an important component of pedagogical skills]. *Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi. Series: Pedagogy and Psychology: coll. scientific works*. Vinnytsia, 2018. Issue 53. P. 133–137 [in Ukrainian].
6. Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnologiyi [Modern lesson. Interactive technologies]. science method. manual. / eds. O. Pometun. Kyiv : A.S.K. Publishing House, 2004. 192 p. [in Ukrainian].
7. Pro vyshchu osvitu [On Higher Education]. Law of Ukraine d/d 01.07.2014 № 1556-VII. Date of renovation: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (access date: 06.05.2020) [in Ukrainian].
8. Rozumna T. Formuvannya kommunikativnoyi kompetentnosti v interaktyvnomu navchnni inshomovnogo spilkuvannya [Formation of communicative competence in interactive learning of foreign language communication]. *Bulletin of Dnipropetrovsk Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology*. Dnipropetrovsk, 2015. № 1(9). P. 263–268 [in Ukrainian].
9. Skvortsova S., Vtornikova Yu. Profesiyno-komunikatyvna kompetentnist' uchytelya pochatkovykh klasiv [Professional and communicative competence of primary school teachers]. Odessa: Apricot Company, 2013. 290 p. [in Ukrainian].
10. Stavys'ts'ka I. Inshomovna kompetentnist': mistse defitsiyi u terminologichnomu poli suchasnykh naukovykh sudzhen' [Foreign language competence: a place of definition in the terminological field of modern scientific views]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2013. № 4(30). P. 280–286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_36 (access date: 06.05.2020) [in Ukrainian].
11. Chorna O. Osoblyvosti ta praktyka formuvannya inshomovnoyi komunikativnoyi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh spetsial'nostey [Features and practice of formation of foreign language communicative competence of students of technical specialties]. *Teaching languages in higher education at the present stage. Cross-curricular links. Scientific research. Experience. Search*. Kharkiv, 2013. Issue 22. P. 230–237 [in Ukrainian].
12. Cherkasova I., Yarkova T. Interaktivnaya pedagogika [Interactive pedagogy]. method. manual. Saint-Petersburg: NOU "Express", 2012. 190 p. [in Russian].
13. Osvitni tekhnologiyi suchasnykh navchal'nykh zakladiv [Educational technologies of modern educational institutions]. method. manual / O. Yankovich, Y. Bednarek, A. Andrzejewska. Ternopil : TNPU named after V. Hnatiuk, 2012. 212 p. [in Ukrainian].